مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

لیکوال: محمد محق
ژباړن: محب زغم

۲۰۲۰/۱۲/۱۱

ماته بیړۍ او زوروړې څپې

د دیني افراطیت د ریښو او نښانو راسپړنه

دریمه برخه

منځلارې فقه د توندلارې فقهې په مقابل کې:

قرضاوي له پیله ټینګار کوي چې د جهاد موضوع د مناقشې موضوع ده، ځینو ډلو په کې افراط کړی دی او ځینو تفریط. هغه هڅه کوي چې منځنۍ نظر چې د ده په باور د اسلام سم تعبیر دی، وړاندې کړي. هغه وایي: د جهاد حقیقت د دوو ډلو یعنې د افراط او تفریط تر منځ تر پښو لاندې کیږي، یوه ډله چې غواړي {د مسلمانانو په فرهنګ کې} جهاد مړ کړي او بله ډله چې له ټولې نړۍ سره جنګ اعلانوي.» د قرضاوي په باور، منځنۍ لاره دا ده چې: «د دې موضوع {جهاد} په اړه اساسي څېړنه وشي او د قرآن او سنت خپلو ټینګو اصولو ته وروګرځول شي، او د دې موضوع او د تعبیرونو په اړه یې بیا فکر او تدبر وشي، په دې کار کې باید د دین د اصولو او د شریعت د مقصدونو ، همدارنګه د علمي او عقلي مسلماتو او منل شویو قواعدو په رڼا کې د پخوانو ویناوې بیا وڅېړل او وارزول شي، او قوي نظرونه یې غوره وګڼل شي، بې له دې چې یوازې په هغو خبرو بسنه وشي چې د هر چا په خوله کې دي، ځکه چې ډېر ځله داسې کیږي چې د ځینو نظرونو شهرت د دې سبب کیږي چې لوستونکی فکر وکړي چې یوازینی نظر همدا دی او په دې اړه بل هېڅ نظر نشته، حال دا چې که مطالعه وکړي او مختلف لیدلوري وارزوي چې غوره یې معلوم کړي، بیا به ورته ښه روښانه شي چې په هغه مسأله کې لوی اختلافونه شته او هغه څه چې مشهور شوي دي، خامخا تر ټولو قوی او تر ټولو سم نظرونه نه دي.» (قرضاوي، فقه الجهاد، 30)

قرضاوي په دې کې باک نه لري چې مقابله ډله "المتطرفین" یعنې توندلارې وبولي. هغه په دې باور دی چې: «د دوی عمده تاوان دا دی چې په تېر کې اوسیږي، نه په حال کې او د کتابونو په نړۍ کې ژوند کوي، نه د واقعیت په نړۍ کې.» (هماغه اثر: ۴۲) هغه ځینې توندلارې چې سره تنظیم شوي دي، د "جماعات العنف" په نوم یادوي یعنې هغوی خشونتپالې ډلې بولي. دی د ځینو داسې ډلو نومونه اخلي او د فقهې په اړه د هغوی تصور نقدوي: «خشونتپالې ډلې لکه جماعت الجهاد، الجماعة الاسلامیة، جهادي سلفیت، جماعت انصار الاسلام، او القاعده {...} {په خپلو فقهي انګېرنو کې} محکمات پرېږدي او متشابهات راټینګوي، له کُلیاتو تېرېږي او پر جزئیاتو تکیه کوي، پر مقاصدو سترګې پټوي او په ظواهرو منګولې لګوي، او هر شی چې د ظواهرو خلاف وي، ځنډې ته پورې وهي، هغه که شرعي نصوص وي او که فقهي قواعد، او ډېر ځله دلیلونه په داسې ځایونو کې کاروي چې اصلي ځایونه یې نه وي او دلیلونه له خپلو اصلي سیاقونو او چوکاټ څخه راباسي، خو په هر حال، هغوی د خپلې ادعا فقه لري چې خشونت توجیه کړي او د پخوانو له فقهي میراث سره یې وتړي. دوی غواړي خپله فقه په شرعی نصوصو تقویه کړي او د ځینو خام فکرو ځوانانو او برسېرنو شیانو ته کتونکو خلکو په منځ کې باب کړي. دوی خپل نظر د داسې خلکو په منځ کې رواجوي چې د مسایلو په سطح کې پاتې کیږي او د عمق په څېړلو کې یې پاتې راځي. د دې فقهې اساس هماغه د پخوانیو خوارجو فقه ده، هماغه ډله چې قرآن به یې لوسته خو قرآن به یې له حنجرو څخه هاخوا نه تله.» (هماغه اثر: ۱۱۳۳-۱۱۳۲) د قرضاوي په نظر، د خوارجو د فقهې نیمګړتیا په څو شیانو کې ده: «د جهاد په فقه کې نیمګړتیا، له نامسلمانانو – په تېره بیا له اهل ذمه - سره د اړیکو په باره کې نیمګړتیا، په زور سره د منکراتو د تغییرولو په فقه کې نیمګړتیا، د حاکمانو پر ضد د قیام په فقه کې نمیګړتیا، او بالاخره د تکفیر په فقه کې نیمګړتیا.» (هماغه اثر: ۱۱۴۲) قرضاوي په دې برخه کې د علي بن نفیع العلیاني په نوم د یوه لیکوال نظرونو ته اشاره کوي چې د "اهمیة الجهاد فی نشر الدعوة الاسلامیة" په نوم کتاب یې کښلی دی او دا کتاب اصلاً د هغه د دکتورا رساله ده

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په غیر و لولئ

چي د مکي مکرمي د ام القرى پوهنتون ممتازه درجه ورکړي ده. قرضاوي د هغه د ځينو نظرونو – چي د ابو عبدالله المهاجر ليدلوري ته ورته دي - تر را اخيستلو وروسته، ليکي: «هغه تاوان چي دا ليکوال او د ده په شان نور کسان يي اسلام ته رسوي، تر هغه زيان خورا زيات دى چي د اسلام ښکاره دښمنان يي رسوي، او داسي خلک بې له دي چي وپوهېږي، د اسلام دښمنانو ته خدمت کوي، ان د ميسحيت د مبلغانو او مبشرانو تر خدمتونو زيات. دوی په هماغه لاره چي غواړي دين ته ګټه ورسوي، تاوان وراړوي او له هماغه ځايه چي دين بايد آباد کړي، ورانوي يې؛ پخوانو لا ويلي دي چي هوښيار دښمن تر ناپوهه دوست ښه وي، او لا عجيبه خو دا ده چي دا بند ذهنه انسان د دې دور هغه علما او دعوتګران چي د اسلام د حقايقو دفاع او د اسلام د دښمنانو باطلي خبرې ردوي، په دې تورنوي چي ګواکي دوی د استعمار روزل شوي کسان دي.» (هماغه اثر: ٢٧٢)

قرضاوي د خشونتپالو د فقهي په وړاندي د فقهي داسي نمونه وړاندي کوي چي د اجتهاد رنګ او بوی ولري، نه دا چي يوازي دي د پخوانو پل واخلي. هغه د داسي فقهي په اړه وايي: «حقيقي فقه دا نه ده چي له دې کتاب او هاغه کتاب څخه نقلونه وکړو، ځکه چي کتابونه د خپل وخت او خپل خاص چاپېريال د وضعيت استازي دي. حقيقي فقه دا ده چي فقيه دې د خپل زمان او مکان او جهان لپاره اجتهاد وکړي، هماغسي پخوانيو د خپل وخت او مکان او جهان لپاره اجتهاد کړی و، ځکه څه چي د يوه وخت لپاره مناسب وي، د بل دور لپاره هم خامخا مناسب نه وي؛ او څه چي د يوه محيط لپاره ښه وي، د بل محيط لپاره به خامخا ښه نه وي.» (هماغه اثر: ٣٧) خو څنګه مو چي وليدل، ابو عبدالله المهاجر هم پر انتحاري عملياتو باندې د انتقاد په باره کي شکايت کاوه چي دغه انتقاد پر ظاهر د جمود او د شريعت پر مقصدونو د نه غور کولو په وجه کېږي!

جهاد فرض دی؟

قرضاوي په هماغه تکلاره چي مخکي ورته اشاره وشوه، د جهاد موضوع راسپړي او هڅه کوي چي په خپل فقيهانه درايت سره د دې موضوع باريکی راوسپړي چي د توندلارو له لاسه وسله واخلي. په هغو خبرو کي دی يي په ټينګار سره وايي، يوه دا ده چي: «جهاد د ځينو مقصدونو او هدفونو لپاره وسيله ده، نه دا چي پخپله دې هدف او مقصد وي.» (هماغه اثر: ١٣٣٥) هغه توضيح کوي چي د وسيلي اهميت د هدف تر اهميته کم وي او که هغه هدف په نورو وسيلو پوره شي، د دې وسيلي اهميت به لا پسي کمېږي. مقابله ډله پر يوه دوديز باور تکيه کوي او وايي چي جهاد کفايي فرض دی او هر مسلمان دې په خپل ژوند کي بايد په جهاد کي ونډه واخلي او يا دې لږ تر لږه ورته چمتو خو وي. قرضاوي هغه ادعا چي مقابله ډله يي کړي ده او وايي چي په دې کي اجماع شته، ردوي او وايي چي په دې اړه هېڅ اجماع نشته، بلکي برعکس، ځينو پخوانيو فقيهانو باور درلود چي جهاد اصلاً فرض نه دی او يوازې يو مستحب او نافله عمل دی. قرضاوي وايي: «جصاص د ابن شبرمه او {سفيان} ثوري او ځينو نورو دا خبره نقل کړې ده چي جهاد تطوعي عمل دی، نه فريضه.» (هماغه اثر: ٧٧) ټولي جهادي ډلي او واړه سياسي اسلامکاري په پيغمبر پوري منسوب يو حديث روايت کوي چي مضمون يي دا دی: هر څوک چي مړ شي او جهاد يي نه وي کړی او په زړه کي يي هم د جهاد نيت نه وي کړی، هغه به د نفاق د شعبو په يوه شعبه کي مړ شوی وي. قرضاوي وايي: «عبدالله ابن مبارک په دې باره کي ويلي دي چي موږ په دې نظر يو چي دا موضوع د اسلام د پيغمبر د ژوند په زماني پوري تړلې ده {او تر هغه راوروسته زماني نه رانغاړي} نووي ويلي دي او څه چي ابن مبارک ويلي دي، کېدای شي احتمال يي وي{...} نو ځينو عالمانو ويلي دي چي جهاد يوازې پر صحابه‌وو واجب و، نه پر هغو کسانو چي تر دوی وروسته راغلي دي، ځرنګه چي ابو جعفر نحاس له عطا څخه نقل کړی دی.» (هماغه اثر: ٨٤-٨٣)

قرضاوي د دې موضوع د بيان لپاره د جهاد په اړه هغه مشهوره ډلبندي يادوي چي د «جهادِ طلب» او «جهادِ دفاع» په نوم پېژندل شوې ده. جهاد دفاع هغه حالت دی چي نامسلمانانو پر مسلمانانو حمله کړې وي. په دې حالت کي پر ټولو هغو کسانو باندي جهاد فرض دی چي دا خطر دفع کولی شي، او په دې کي هېڅ اختلاف نشته. او قرضاوي وايي چي مشروع دفاع په ټوله نړی کي منل شوی اصل دی او څوک پرې اعتراض نه کوي. اساسي اختلاف په جهاد طلب کي دی. جهاد طلب دا دی چي په عادي شرايطو کي، يعني هغه مهال چي مسلمانانو ته هېڅ خطر هم نه وي، خو دوی په نړی کي د اسلام د خپراوی لپاره جهاد وکړي. قرضاوي وايي: «څوک چي په مسلمانانو پوري کار ونه لري او تعرض وربانديّ ونه کړي، نو مسلمانان هم بايد غرض ورسره ونه کړي او بريد وربانديّ ونه کړي، او که چا له مسلمانانو سره په سوله او مسالمت چلند وکړ، مسلمانان دې هم ورسره همداسي وچلېږي.» (هماغه اثر: ٩٣) هغه دا خبره هم کوي چي: «په خواشيني سره، په ډېرو خلکو کي دا نظر خپور شوی او مشهور شوی دی چي اسلام له ټولو مخالفانو سره د جګړې امر کړی دی، هغه که بت پالونکي مشرکان وي، که اهل کتاب {يهود او نصارى} او که له ديانت څخه منکره ملحدان، او که هغه ناخبره وګړي وي چي د دين په باره کي هېڅ فکر نه لري او نه د دين د اثبات په فکر کي دي، نه يي د رد په فکر کي. دا مخالفان که له اسلام سره په سوله کي پاتې او که جنګ ورسره کوي، په هر حال به له دې ټولو ډلو سره تر هغې پوري جنګېږو چي مسلمان شي او يا په خوارۍ او ذلت سره د

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکې په ځير و لولئ

جزیه ورکول ومني.» (هماغه اثر: ۲۵۷) قرضاوي جهاد طلب یو مخ نه ردوي او په خواشینی سره وايي چې توندلاري غواړي منځلاري په دې تورن کړي چې ګواکي له جهاد طلب څخه منکر دي. دی دا تور ناروا بولي او بیا توضیح کوي چې: «هر څوک چې د دغو منځلارو نظرونه ولولي، وبه ویني چې هغوی د طلب جهاد تأیید کړی او د دښمن په کور د ننه د جنګ کولو اجازه ورکوي خو د مشخصو هدفونو لپاره، لکه: د دعوت د آزادۍ تر لاسه کول او د هغې فتنې {د خلکو شکنجې} مخنیوی چې له خلکو سره د خپلې عقیدې په خاطر کیږي، د هغو کسانو په مقابل کې مقاومت چې په زور د اسلامي دعوت مخه نیسي. د اسلامي دولت او د دولت د پولو د سلامتی تأمینول، که چیرې ورته ګواښ وي، د هغو کمزورو وګړو ایله کول چې دښمن یرغمل کړي دي – هغه که مسلمانان وي او که د اسلامي هېواد غیر مسلمان اقلیتونه، او د ځمکې له فاسدو او جګړه‌مارو مشرکانو څخه د عربستان د ټاپووزمې پاکول...» (هماغه اثر: ۲۵۸ - ۲۶۰). قرضاوي، لکه څنګه چې وبه یې ګورو، د دولتونو ملي حاکمیت په ځنډ سره مني خو دا نه ده معلومه چې له دې سره سره، څنګه وايي چې که د خپلو پولو په دننه کې یې اسلام ته د دعوت اجازه نه ورکوله، باید ورسره وجنګیږو!

په هر حال، قرضاوي باورمن دی چې زموږ په عصر کې د جهاد طلب بڼه د پخوا په پرتله بدله شوې ده. د جهادِ طلب ننۍ بڼه چې دی یې تأییدوي، داسې ده چې: «که مسلمانان غښتلې پوځي ځواک ولري چې د نورو ورنه سترګه وشي، پرمختللې وسلې ولري او په خورا ښه ډول روزل شوي وي، نو خپل عسکر دې په خپلو ټولو ځمکني او سمندري پولو کې ځیاره کړي چې هېڅ زیان منونکی ټکی پاتې نه شي، او په هر ځای کې دې د دښمن د مخنیوي اسباب برابر کړي چې دښمنان {پر مسلمانانو د حملې له فکره} لاس په سر شي او هېڅکله پر دوی د برید نیت ونه کړي. » (هماغه اثر: ۱۰۵) د قرضاوي په نظر، جهاد پراخه معنا لري او وسله‌وال جهاد یې یو ډول دی. د هغه په باور، هغه یوازینۍ جګړه چې اسلام یې د جهاد په نوم جایز ګڼي: «هغه جګړه ده چې د ځانګړي هدف لپاره تجویز شوې وي او دغه هدف د خپل دین په خاطر د چا د شکنجه کولو او ځورولو منع کول، له خلکو څخه د مادي او معنوي جبر او فشار لرې کول، او د اسلام دین ته د دعوتګرانو آزادي دي.» (هماغه اثر: ۴۶۹) قرضاوي وايي دا غلطه خبره ده چې څوک دې ګومان وکړي چې جهاد د کافرانو د ختمولو او د ځمکې له مخ څخه د کافرانو د پاکولو لپاره دی. هغه ټینګار کوي چې ابن تیمیه او ابن القیم هم دا خبره تأیید کړې ده. (هماغه اثر: ۴۰۳) که داسې وي، نو په صدر اسلام کې ولې مسلمانانو فتوحات کول؟ هغه وايي: «هاغه جګړې د دې لپاره وې چې د اسلامي دولت د ملاتړ لپاره د خطرونو مخه ونیسي.» (هماغه اثر: ۲۸۷) او دا خبره هم کوي چې: هغه جګړې چې له پادشاهانو او سرغړوونکو سره کېدې، هدف یې ښکاره و او هغه دا چې د نوي دین د دعوت له مخې څخه د خنډونو لرې کړي چې ملتونو ته د اسلام پیغام نېغ په نېغه ورسېږي.» (هماغه اثر: ۲۸۷) دا د هماغه نظر پخلی دی چې وايي د دعوت د رسولو لپاره د جنګ اجازه شته!

قرضاوي د یوه معاصر عالم، شیخ محمد غزالي پر تحلیل استناد کوي او وايي چې ان د اسلام د پیغمبر جنګونه هم همدغسې وو او دا نه مني چې هغه جنګونه دې محض یرغلیز وي. غزالي په یوه کتاب کې د حزب التحریر د مؤسس د لیدلوري د ردولو لپاره یې لیکلی دی، د جهاد یرغلیز ګڼل مردود بولي او وايي چې هغه د صدر اسلام پېښې برسېرنې څېړلې دي. شیخ تقي الدین نبهاني د حزب التحریر بنسټوال ویلي دي: «د قریشو د کاروان د نیولو په خاطر د بدر خوا ته د اسلام د پیغمبر ورتګ، جنګ ته ورتګ و او دا یرغلیز جنګ و ځکه چې قریش دولت و او د اسلام پر پیغمبر او مدینې باندې یې برید نه وکړی، بلکې دا پیغمبر و چې له هغوی سره یې جنګ پیل کړ... {همچنان} کله چې پیغمبر د «مؤته» خوا سپاهیان په دې واستول چې له روم سره وجنګیږي او پخپله هم د روم پولې ته نژدې تبوک خوا ته د جګړې لپاره وخوځېد دا ښېي ښکاره خبره ده چې دا کارنه د جګړې د پیلولو لپاره وو.» شیخ غزالي دا نظر داسې رودي: «د پېښو په اړه داسې تصور تر ډېره ټوکې ته ورته دی، نه جدي خبرې ته، او نه پوهېږم چې د یوه انسان عقل دا څنګه مني چې له خپل وطنه د شړل شویو هغو کسانو په اړه چې د خپلې عقیدې په خاطر ځپل شوي وو، دا ادعا وکړو چې هېڅ تیری وربانديې نه و شوی ... دا خبره تر ټولو حیرانوونکې خبره ده چې به اړه یې کولی شو... د ځینو داسې صاحب نظرانو د عقل د بندوالي په وجه اسلام ته سخت زیان رسېدلی دی، دوی پېښې تحرفوي، ان تر دې چې وايي قریش د بدر په جنګ کې او د روم استعمارګره امپراتوري په تبوک جنګ کې مظلوم وو او تیری وربانديې شوی و... زموږ پخوانیو کتابونو د یوې موضوع په باره کې خورا ډېر نظرونه راخیستي دي، ځینې یې سم دي، ځینې ممکن سم وي، ځینې یې معیوب، او ځینې نور یې ښېخي بې معنا دي، بیا نو ځینې کسان چې برسېرن فکر کوي، همدا نظرونه لولي او تر ټولو بې معنا نظرونه یې انتخابوي...» (هماغه اثر: ۳۷۹-۲۷۷)
په دې حساب، قرضاوي د جهادِ طلب یا د مسلمانانو له لوري د یرغلیز جنګ په باره کې لیکي: «په دې بڼه جهادِ طلب ته موږ په اوسنیو شرایطو کې اړتیا نه لرو، ځکه چې دا کار د ځمکې {پر مخ انسانانو} ته د اسلام د پیغام د رسولو یوازینۍ وسیله نه ده.» (هماغه اثر: ۱۳۳۷)

نور بیا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په ځیر و لولئ